

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6 (3ος όροφος), 10674 Αθήνα, τηλ: 210 7233221-2; 210 7233216; φαξ: 210 7233217;
e-mail: info@nchr.gr, website: www.nchr.gr

Παρατηρήσεις και προτάσεις σχετικά με το Σχέδιο νόμου «Κύρωση Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη»¹

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου μελέτησε το Σ/Ν κύρωσης του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (Αναθεωρημένου ΕΚΧ), κατ' άσκηση της εκ του νόμου αρμοδιότητάς της να εξετάζει την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις του διεθνούς δικαίου για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και να εκφέρει σχετική γνώμη προς τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας (άρθρο 1 παρ. 6 ι) Ν. 2667/1998²).

Το Σ/Ν απεστάλη στην ΕΕΔΑ από τη Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (ΑΠ 8359/251/29.4.2010). Η Ολομέλεια της ΕΕΔΑ υιοθέτησε τις ακόλουθες παρατηρήσεις και προτάσεις.

1. Η ΕΕΔΑ εκφράζει την ικανοποίησή της για την απόφαση της Πολιτείας να προχωρήσει στην κύρωση του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, η οποία αποτελούσε πάγια σύσταση της Επιτροπής για την ενίσχυση της προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων.
2. Η απόφαση αυτή συμπίπτει με μια περίοδο κατά την οποία ορθώνονται, εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής κρίσης και των επιπτώσεών

¹ Η παρούσα απόφαση υιοθετήθηκε ομοφώνως από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ στην από 10.06.2010 συνεδρίασή της. *Εισηγητές: καθηγητής κ. Π. Στάγκος, προεδρεύων του Β' Τμήματος της ΕΕΔΑ, εκπρόσωπος της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ. και Τ. Σταυρινάκη, επιστημονική συνεργάτιδα της ΕΕΔΑ.*

² ΦΕΚ Α' 281/18.12.1998.

της στα Κράτη, σοβαρά εμπόδια στην άσκηση και την υλοποίηση, από τους πολίτες, θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων τους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ), που είναι το υπερεθνικό όργανο ελέγχου της συμμόρφωσης των ευρωπαϊκών κρατών στις διατάξεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, κατά την ολοκλήρωση του περσινού κύκλου ελέγχου των συμβαλλομένων κρατών (Δεκέμβριος 2009) είχε μεταξύ άλλων τονίσει :

«Η ΕΕΚΔ είναι υποχρεωμένη να υπενθυμίσει ότι τα Κράτη Μέρη ανέλαβαν την υποχρέωση να επιδιώκουν με όλα τα κατάλληλα μέσα την επίτευξη των συνθηκών, μέσα στις οποίες δύνανται να πραγματοποιηθούν μεταξύ άλλων το δικαίωμα στην υγεία, το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση, το δικαίωμα στην κοινωνική και ιατρική βοήθεια και το δικαίωμα απόλαυσης κοινωνικών υπηρεσιών. Από αυτή την άποψη, η ΕΕΚΔ θεωρεί ότι η οικονομική κρίση δεν πρέπει να έχει ως συνέπεια τη μείωση της προστασίας των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει ο Χάρτης. Ως εκ τούτου, οι κυβερνήσεις υποχρεούνται να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να διασφαλίσουν ουσιαστικά τα δικαιώματα του Χάρτη σε περιόδους κατά τις οποίες οι δικαιούχοι έχουν μεγαλύτερη ανάγκη προστασίας. Η ΕΕΚΔ υπενθυμίζει, επίσης, ότι το 2010 είναι το Ευρωπαϊκό Έτος για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, το οποίο εστιάζει στην προώθηση της αλληλεγγύης, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της κοινωνικής ένταξης. Μία εκ των βασικών προτεραιοτήτων είναι η αναγνώριση του θεμελιώδους δικαιώματος των ατόμων σε κατάσταση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού να ζουν με αξιοπρέπεια και να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία. Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕΚΔ επαναλαμβάνει ότι το δικαίωμα προστασίας κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι θεμελιώδες δικαίωμα κατοχυρωμένο από το Χάρτη³».

3. Σύμφωνα με το Σ/Ν κύρωσης του Αναθεωρημένου ΕΚΧ που τέθηκε υπόψη της ΕΕΔΑ, η Πολιτεία κυρώνει τον Αναθεωρημένο ΕΚΧ ως προς μια μεγάλη πλειοψηφία διατάξεών του, αποδεχόμενη υπό επιφύλαξη το άρθρο 5 (συνδικαλιστικό δικαίωμα) και μη αποδεχόμενη άλλες διατάξεις : τις παραγράφους 4 του άρθρου 3 (προώθηση υπηρεσιών επαγγελματικής υγιεινής προληπτικού και συμβουλευτικού χαρακτήρα), 12 του άρθρου 19 (διευκόλυνση διδασκαλίας μητρικής γλώσσας στα παιδιά των μεταναστών) και 3 του άρθρου 27 (απαγόρευση λήξης απασχόλησης λόγω οικογενειακών

³ ΕΕΚΔ, *The impact of the global economic crisis on social rights* (Doc. 292 rev.).

υποχρεώσεων), καθώς και τα άρθρα 6 (συλλογικές διαπραγματεύσεις), 24 (προστασία σε περιπτώσεις λύσης της εργασιακής σχέσης) και 31 (δικαίωμα στη στέγαση) στο σύνολό τους.

4. Η ΕΕΔΑ διαπιστώνει με ικανοποίηση ότι η Πολιτεία, με την προτεινόμενη επιλογή των διατάξεων του Αναθεωρημένου ΕΚΧ που θα κυρώσει, σέβεται τα όρια μιας τέτοιας «επιλεκτικής», ή «à la carte», προσχώρησης, τα οποία χαράσσει ο Αναθεωρημένος ΕΚΧ στο άρθρο Α § 1, περιπτ. β και γ αυτού (Μέρος ΙΙΙ). Ο λόγος για τον οποίο το ευρωπαϊκό συμβατικό κείμενο επιτρέπει αυτό τον τρόπο αποδοχής των διατάξεών του είναι, επειδή τα επίπεδα προστασίας των κατιδίαν κοινωνικών δικαιωμάτων σε εθνικό επίπεδο και στο επίπεδο του Αναθεωρημένου ΕΚΧ δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκη τη στιγμή της κάθε προσχώρησης, να παρέχεται η δυνατότητα στα κράτη να προσχωρούν μεν στον Χάρτη, αλλά επί τη βάση μιας προσέγγισης «step-by-step» σε ό,τι αφορά την ανύψωση του χαμηλότερου επιπέδου προστασίας που ενδεχομένως παρέχουν σε σχέση με εκείνο που επιτάσσει ο Χάρτης (άρθρο Α § 3, πρώτη φράση – Μέρος ΙΙΙ).

5. Σχετικά η ΕΕΔΑ διαπιστώνει, καταρχάς, ότι για πολλές από τις διατάξεις του Αναθεωρημένου ΕΚΧ που προτείνεται από το Σ/Ν να γίνουν αποδεκτές, το επίπεδο προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων που παρέχει η ισχύουσα ελληνική νομοθεσία είναι υψηλότερο από εκείνο του Χάρτη. Αυτό επί παραδείγματι συμβαίνει με την παρ. 1 του άρθρου 8 (δικαίωμα των εργαζομένων γυναικών στην προστασία της μητρότητας), το οποίο κατοχυρώνει άδεια συνολικής διάρκειας τουλάχιστον 14 εβδομάδων, ενώ η ελληνική νομοθεσία κατοχυρώνει άδεια 17 εβδομάδων για τον ιδιωτικό τομέα και 5 μηνών για το δημόσιο⁴. Το ίδιο συμβαίνει και με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, το οποίο καθιστά παράνομη την κοινοποίηση της απόλυσης σε μία γυναίκα κατά τη διάρκεια της περιόδου από τη στιγμή που τον ειδοποιεί για την εγκυμοσύνη της μέχρι το τέλος της άδειας μητρότητας. Σύμφωνα με

⁴ Ε.Γ.Σ.Ε.Ε. 1993, Ε.Γ.Σ.Ε.Ε. 2000-2001, άρθρο 7 και άρθρο 52 Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων αντιστοίχως.

την ελληνική νομοθεσία, απαγορεύεται και είναι απόλυτα άκυρη η απόλυση εγκύου ανεξαρτήτως ειδοποίησης του εργοδότη ή γνώσης από την ίδια την έγκυο. Η προστασία συνεχίζεται για χρονικό διάστημα ενός έτους μετά τον τοκετό, ή κατά την απουσία της για μεγαλύτερο χρόνο λόγω ασθένειας που οφείλεται στην κύηση ή στον τοκετό, εκτός αν υπάρχει σπουδαίος λόγος για απόλυση⁵.

6. Αξιοσημείωτο είναι ότι στις περιπτώσεις σαν αυτές, το άρθρο Z του Μέρους III του Αναθεωρημένου ΕΚΧ αποτρέπει κάθε ισχυρισμό ή απόφαση μιας κυβέρνησης για μείωση του επιπέδου προστασίας επ' αφορμή του Χάρτη μετά την προσχώρηση σ' αυτόν, μείωση που θα μπορούσε να πάρει την μορφή νέων περιορισμών σε κατοχυρωμένο δικαίωμα. Η διάταξη αυτή ορίζει :

1. Τα δικαιώματα και οι αρχές που διατυπώνονται στο Μέρος I, όταν εφαρμόζονται αποτελεσματικά, [και] η αποτελεσματική άσκησή τους, όπως προβλέπεται στο Μέρος II, δεν υπόκεινται σε κανένα περιορισμό που δε διευκρινίζεται σε αυτά τα Μέρη, με εξαίρεση εκείνους που προβλέπονται από το νόμο και είναι απαραίτητοι σε μία δημοκρατική κοινωνία για την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων ή για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος, της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών.
2. Οι περιορισμοί που επιτρέπονται βάσει αυτού του Χάρτη στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που διατυπώνονται σε αυτόν δεν εφαρμόζονται για οποιονδήποτε σκοπό διαφορετικό από εκείνον για τον οποίο θεοπίστηκαν.

Ωστόσο, το άρθρο Z του Αναθεωρημένου ΕΚΧ, λόγω αυτής της ουδέτερης διατύπωσής του, καλύπτει και τις αντίστροφες καταστάσεις, όταν δηλαδή κατά τη στιγμή μιας προσχώρησης, το επίπεδο προστασίας που παρέχεται από την ισχύουσα εθνική νομοθεσία είναι χαμηλότερο εκείνου που επιτάσσει ο Χάρτης. Ούτε σ' αυτή την περίπτωση το κράτος υποχρεούται να καταργήσει περιορισμούς που ισχύουν κατά τη στιγμή της προσχώρησης, προκειμένου να προσχωρήσει κι εφόσον οι περιορισμοί είναι συμβατοί με την εν λόγω διάταξη. Όπως έγκυρα χαρακτηρίζεται από έγκριτους νομικούς, η ρήτρα του άρθρου Z είναι μια ρήτρα «standstill», που σταθεροποιεί

⁵ Άρθρο 15 Ν. 1483/1984.

δηλαδή την εθνική νομοθεσία την ισχύουσα κατά το momentum της προσχώρησης⁶.

7. Σε αρμονία με τα παραπάνω, η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι η Πολιτεία μπορεί να κυρώσει το άρθρο 6 του Αναθεωρημένου ΕΚΧ, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα στις συλλογικές διαπραγματεύσεις. Ιδίως σχετικά με την παρ. 4 η οποία προβλέπει «το δικαίωμα εργαζομένων και εργοδοτών στη συλλογική δράση στις περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην απεργία, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που θα μπορούσαν να προκύψουν από συλλογικές συμβάσεις που είχαν υπογραφεί στο παρελθόν», η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι η απαγόρευση της ανταπεργίας από το Ν. 1264/1982 (ΦΕΚ Α'79) συνιστά επιτρεπόμενο περιορισμό, ο οποίος προβλέπεται από το νόμο, έχει επαρκή δικαιολόγηση (διασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης και συνοχής) και επομένως, καλύπτεται από το άρθρο Ζ. Επομένως, από νομικής πλευράς η αποδοχή του άρθρου 6 δεν θα θίξει την απαγόρευση της ανταπεργίας από το εσωτερικό μας δίκαιο. Περαιτέρω, η ΕΕΔΑ διαπιστώνει ότι η ΕΕΚΔ δεν αποδίδει μεγάλη σημασία στο προβλεπόμενο δικαίωμα των εργοδοτών στην ανταπεργία : το 1984, η ερμηνεία που η ΕΕΚΔ έδωσε στη σχετική διάταξη της παρ. 4, και η οποία μέχρι σήμερα παραμένει ακλόνητα σε ισχύ, είναι ότι ο Χάρτης δεν συνεπάγεται ότι η νομοθεσία ενός κράτους χρειάζεται με ταυτόσημο τρόπο να αντιμετωπίζει το δικαίωμα της απεργίας των εργαζομένων και το δικαίωμα της ανταπεργίας των εργοδοτών, καθώς και ότι η ίδια η ΕΕΚΔ δεν προτίθεται να ψέξει ποτέ συμβαλλόμενο κράτος του Χάρτη για το ότι αυτό δεν θεσπίζει με την εσωτερική του νομοθεσία ένα καθεστώς για το lock-out⁷.

⁶ Cl. Sciotti, "L'applicabilité de la Charte Sociale Européenne dans l'ordre juridique des Etats contractants", σε J.-F. Flauss (dir.), *Droits sociaux et droit européen. Bilan et prospective de la protection normative*, Bruylant, Bruxelles, 2002, σελ. 1999 (όπου και παραπομπές στην προγενέστερη βιβλιογραφία).

⁷ CEDS, Observation interprétative de l'article 6§4, σε *Conclusions VIII*, Conseil de l'Europe, Strasbourg, 1984, σελ. 95.

Εν πάση περιπτώσει, οι επιφυλάξεις του συνδικαλιστικού κινήματος για το άρθρο 6 και η απαρésκεια της Πολιτείας για την παρ. 4 του άρθρου 6, όπως εκφράζεται με το Σ/Ν, οδηγεί στη μη αποδοχή, συλλήβδην, όλων των παραγράφων του άρθρου 6. Τούτο η ΕΕΔΑ δεν το θεωρεί εποικοδομητικό, λαμβάνοντας υπόψη ότι το άρθρο 6 εντάσσεται στο πλέγμα των διατάξεων που παρέχουν δυνατότητες εξισορρόπησης των αντίθετων συμφερόντων εργαζομένων και εργοδοτών και έχει ως στόχο την αποτελεσματική επίλυση των συλλογικών διαφορών και την εργασιακή ειρήνη⁸.

Για όλους αυτούς τους λόγους, η ΕΕΔΑ εισηγείται η χώρα μας να αποδεχτεί το άρθρο 6 στο σύνολό του, συμπεριλαμβανομένης δηλαδή της παρ. 4, καταθέτοντας όμως στα έγγραφα της επικύρωσης επιφύλαξη σύμφωνα με την οποία : «Με την αποδοχή του άρθρου 6 ουδεμία μεταβολή επέρχεται στην απαγόρευση της ανταπεργίας από το εσωτερικό δίκαιο». Αυτήν ακριβώς τη λύση ακολούθησε και η Πορτογαλία, που αντιμετωπίζει το ίδιο ζήτημα μ' αυτό της χώρας μας⁹. Για λόγους νομικής τάξης, ο κυρωτικός νόμος θα πρέπει να περιλάβει πρόσθετο, ξεχωριστό άρθρο, που θα επαναλαμβάνει την εν λόγω επιφύλαξη.

8. Η ΕΕΔΑ τάσσεται επίσης υπέρ της αποδοχής του άρθρου 24 του Αναθεωρημένου ΕΚΧ, το οποίο προβλέπει την αιτιώδη καταγγελία της σύμβασης εργασίας από τον εργοδότη, με το εξής σκεπτικό : η ισχύουσα ελληνική νομοθεσία δεν απαιτεί αιτιολόγηση της καταγγελίας της σύμβασης εργασίας. Εν τούτοις, ο απολυόμενος έχει δικαίωμα σε καθολική αποζημίωση και σε δικαστική προστασία σε περίπτωση καταχρηστικής απόλυσης¹⁰. Στην τελευταία αυτή περίπτωση άλλωστε, ο εργοδότης φέρει το βάρος απόδειξης ότι η απόλυση δεν είναι καταχρηστική, οπότε αιτιολογεί εν τέλει την απόλυση. Δεδομένου ότι το καθεστώς των απολύσεων

⁸ ΑΠ Ολομέλεια, Απόφ. 25/2004.

⁹ Η Δημοκρατία της Πορτογαλίας δηλώνει ότι η υποχρέωση του άρθρου 6 δεν προδικάζει, σε σχέση με την παράγραφο 4, την απαγόρευση της ανταπεργίας, όπως αυτή ορίζεται στην παράγραφο 4 του άρθρου 57 του Συντάγματος. (The Republic of Portugal declares that the obligation under Article 6 does not prejudge, with respect to paragraph 4, the prohibition of lockouts, as specified in paragraph 4 of Article 57 of the Constitution).

¹⁰ Ν. 2112/1990, ΦΕΚ Α' 67, ΒΔ 16, ΦΕΚ Α' 158, Ν. 3198/1955 ΦΕΚ Α' 98.

μεταβάλλεται σημαντικά, όπως διαφαίνεται από το άρθρο 2 παρ. 9 Ν. 3845/2010 (ΦΕΚ Α'65) που προβλέπει τα μέτρα εφαρμογής του μηχανισμού στήριξης ελληνικής οικονομίας από την ΕΕ, το Δ.Ν.Τ. και την ΕΚΤ, η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι το άρθρο 24 θα αποτελέσει εν τέλει σημαντική προστατευτική δικλείδα και ενδεχομένως αντισταθμιστική της ενδεχόμενης μεταβολής του καθεστώτος αποζημίωσης. Το άρθρο 24 αναγνωρίζει το δικαίωμα του απολυόμενου προσφυγής σε αμερόληπτο όργανο, προκειμένου να κρίνει εάν απουσιάζει η βάσιμη αιτία λύσης της εργασιακής σχέσης. Ως βάσιμη αιτία απόλυσης ορίζεται εκείνη που συνδέεται με την ικανότητα ή τη συμπεριφορά του εργαζομένου ή τις λειτουργικές απαιτήσεις της επιχείρησης. Τέλος, αναγνωρίζει στον απολυόμενο δικαίωμα να λάβει ικανοποιητική αποζημίωση στη περίπτωση απουσίας βάσιμη αιτίας. Εν ολίγοις, αποτρέπει την ανατιώδη και καταχρηστική απόλυση.

9. Η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι δεν υπάρχει ουσιαστικός λόγος μη αποδοχής της παρ. 3 του άρθρου 27, καθώς τόσο το δικαίωμα της ΕΕ, όσο και η ελληνική νομοθεσία απαγορεύουν τη λήξη απασχόλησης λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων με σκοπό τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών. Συγκεκριμένα το άρθρο 9 του Ν. 3488/2006 (ΦΕΚ Α' 191), ο οποίος ενσωμάτωσε την οδηγία 2002/73/ΕΚ για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη, στους όρους και στις συνθήκες εργασίας, απαγορεύει την καταγγελία ή τη με οποιονδήποτε τρόπο λύση της σχέσεως εργασίας και της υπαλληλικής σχέσεως, καθώς και κάθε άλλη δυσμενή μεταχείριση και για λόγους οικογενειακής κατάστασης. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν. 1483/1984 (ΦΕΚ Α' 153), οι οικογενειακές υποχρεώσεις εργαζομένων ιδιωτικού δικαίου ή με έμμισθη εντολή δεν αποτελούν λόγο καταγγελίας της σύμβασης.

10. Η ΕΕΔΑ εισηγείται, ακόμη, να κυρωθούν το άρθρο 31, η παράγραφος 12 του άρθρου 19 και η παράγραφος 4 του άρθρου 3. Η ΕΕΔΑ υπενθυμίζει και συζητείται, σχετικά, το σκεπτικό της ΕΕΚΔ που τονίστηκε παραπάνω

(σημ. 3) και επαναλαμβάνει ότι, μέσα στην πολύ δύσκολη οικονομική συγκυρία στην οποία βρίσκεται η χώρα μας, καθώς με όλες αυτές τις διατάξεις του Χάρτη σκοπείται η προαγωγή της μέριμνας των κρατών για τις πιο ευπαθείς κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού τους, θα εισαχθεί στην έννομη τάξη της χώρας μας ένα επαρκές νομικό θεμέλιο για πολιτικές που θα διασφαλίζουν και θα ανυψώνουν το επίπεδο της συμβολής της Πολιτείας στην προστασία του βιοτικού επιπέδου των ομάδων αυτών. Αυτό άλλωστε απαιτείται από τις ισχύουσες Συνθήκες της ΕΕ (ιδίως παρ. 3 άρθρου 3 ΣυνθΕΕ και 9 Συνθήκη για τη λειτουργία της ΕΕ).

Ειδικότερα, παρατηρείται ότι από τη γενική διατύπωση του άρθρου 31 (δικαίωμα στη στέγαση) δεν προκύπτει αναγκαστικά η υιοθέτηση μέτρων που προϋποθέτουν κόστος. Εξίσου σημαντική για την εκπλήρωση της υποχρέωσης του άρθρου 31 είναι η υιοθέτηση μέτρων, όπως λ.χ. η απαγόρευση έξωσης κατά τους χειμερινούς μήνες, η πρόβλεψη εγγυήσεων για την ίση μεταχείριση ευπαθών ομάδων (μονογονεϊκές οικογένειες, ηλικιωμένοι, άνεργοι κ.ά.), ο σεβασμός από τους ιδιοκτήτες βασικών κανόνων υγιεινής και βασικών μέτρων ασφάλειας.

Ομοίως η παράγραφος 12 του άρθρου 19 σχετικά με την προώθηση και τη διευκόλυνση της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας του μετανάστη στα παιδιά του δεν συνεπάγεται υποχρεωτικά υπέρμετρο κόστος. Στην εκπλήρωση της εν λόγω υποχρέωσης συντείνει η διευκόλυνση της παράδοσης μαθημάτων από ΜΚΟ και εθελοντές σε συνεργασία με τις ενδιαφερόμενες κοινότητες μεταναστών. Η διαδικασία αυτή θα συνεργήσει στην αρμονικότερη ένταξη των μεταναστών, η οποία αποτελεί διακηρυγμένο στόχο της Πολιτείας και συνάδει με το πνεύμα πρόσφατων νομοθετικών κειμένων (βλ. Ν. 3838/2010, ΦΕΚ Α' 49 «Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις»).

Τέλος, η παράγραφος 4 του άρθρου 3 σχετικά με τις υπηρεσίες επαγγελματικής υγιεινής για όλους τους εργαζόμενους εντάσσεται στις

υποχρεώσεις – όπως προκύπτει και από τη διατύπωση της διάταξης (λ.χ. «σταδιακή ανάπτυξη») – οι οποίες δύνανται να εκπληρωθούν σύμφωνα με την αρχή της σταδιακής υλοποίησης των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει ο ΕΚΧ.

11. Αντίθετα, η ΕΕΔΑ θεωρεί δικαιολογημένη την επιφύλαξη που η Πολιτεία εγείρει και υποβάλλει στο Συμβούλιο της Ευρώπης, σχετικά με τη μη δεσμευτικότητα του άρθρου 5 που καθιερώνει το δικαίωμα στο συνδικαλισμό ως προς το στρατιωτικό προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων. Το άρθρο 5, με την ισχύουσα στο γαλλικό και αγγλικό πρωτότυπο του κείμενου του Αναθεωρημένου ΕΚΧ διατύπωσή του, κι όπως έχει ερμηνευθεί από την ΕΕΚΔ, εναποθέτει καθ' ολοκληρία στη διακριτική ευχέρεια των κρατών να επιτρέψουν ή να απαγορεύσουν το συνδικαλισμό του στρατιωτικού προσωπικού των ενόπλων δυνάμεών τους¹¹.

12. Το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος, που αποτελεί το συνταγματικό θεμέλιο της κύρωσης του Αναθεωρημένου ΕΚΧ, τοποθετεί τις συνθήκες σε επίπεδο υπέρτερο του κοινού νόμου και επιτάσσει με σαφήνεια την *ex ante* και *ex post* σε σχέση με την κυρούμενη συνθήκη προσαρμογή του εθνικού δικαίου. Για το λόγο αυτό, η ΕΕΔΑ εισηγείται την αναδιατύπωση της ακροτελεύτιας παραγράφου της αιτιολογικής έκθεσης του Σ/Ν και προτείνει την ακόλουθη διατύπωση:

«Κύριο κριτήριο για την κύρωση ή μη των διατάξεων του Αναθεωρημένου ΕΚΧ είναι η συμβατότητα της κείμενης εθνικής νομοθεσίας με τον Αναθεωρημένο ΕΚΧ, περιλαμβανομένων και των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας (ΣΣΕ) και των Διατητικών Αποφάσεων, όπως αυτές ισχύουν και έχουν εμπλουτισθεί και ερμηνευθεί με την νομολογία των δικαστηρίων.»

¹¹ Conseil de l'Europe, *Digest de jurisprudence du Comité Européen des Droits Sociaux*, Strasbourg, 2008, σελ. 199.

13. Η ΕΕΔΑ εισηγείται η κύρωση του Αναθεωρημένου ΕΚΧ να δώσει την αφορμή στην Πολιτεία να αναγνωρίσει στις ελληνικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που είναι, σύμφωνα με το Πρόσθετο Πρωτόκολλο στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που προβλέπει μηχανισμό συλλογικών αναφορών (Ν. 2595/1998, ΦΕΚ Α 63), «αντιπροσωπευτικές και ιδιαίτερα αρμόδιες στα θέματα που ρυθμίζει ο Χάρτης» (άρθρο 2 παρ. 1 ΠΠ), να υποβάλλουν «αναφορές», ή καταγγελίες (réclamations, complaints) στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων για παραβιάσεις από την Ελλάδα του Αναθεωρημένου ΕΚΧ. Η ΕΕΔΑ φρονεί ότι κατ' αυτό τον τρόπο η Πολιτεία θα δώσει μια ορθολογική διέξοδο στη δράση οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται έντονα στην περιοχή της προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων, μετριάζοντας την αποκλειστικά επικοινωνιακή διέξοδο που σήμερα οι οργανώσεις αυτές διαθέτουν για την προώθηση της δράσης τους, η οποία έτσι τίποτε επί της ουσίας βελτιώνει και απλώς αμαυρώνει στην κοινή γνώμη την εικόνα της Πολιτείας ως εγγυητή της τήρησης, ευρύτερα, των δικαιωμάτων του ανθρώπου (άρθρο 25 παρ. 1 Συντ.). Από νομοτεχνική άποψη η αναγνώριση αυτή θα πρέπει να πάρει τη μορφή πρόσθετης σελίδας, στα έγγραφα επικύρωσης, η οποία απλώς θα επαναλαμβάνει το λεξιλόγιο του άρθρου 2 παρ. 1 Πρόσθετου Πρωτοκόλλου). Στον κυρωτικό νόμο θα πρέπει να προστεθεί επίσης ένα νέο 4^ο άρθρο, όπου πάλι θα επαναλαμβάνεται η διατύπωση της συμβατικής ρύθμισης ως ακολούθως : «Η Ελλάδα αναγνωρίζει το δικαίωμα υποβολής αναφορών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων σε εθνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις που υπάγονται στη δικαιοδοσία της, οι οποίες είναι αντιπροσωπευτικές και ιδιαίτερα αρμόδιες στα θέματα που ρυθμίζει ο Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης».

14. Η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι από νομοτεχνική άποψη το σχέδιο του κυρωτικού νόμου είναι ικανοποιητικό. Διερωτάται ωστόσο αν είναι σκόπιμο στο παρόν Σχέδιο Νόμου, που δεν προβλέπει την κύρωση συγκεκριμένων διατάξεων του Αναθεωρημένου ΕΚΧ, για ποιο λόγο να παρατίθενται σε μετάφραση οι διατάξεις αυτές και ν' αναφέρεται σε τούτες η αιτιολογική

έκθεση. Αν τελικά η Βουλή εγκρίνει το Σ/Ν ως έχει και παραμείνουν οι εν λόγω μη κυρούμενες διατάξεις στα ελληνόγλωσσα κείμενα, τότε ενδέχεται να προκληθεί σύγχυση περί το εφαρμοστέο δίκαιο στους λειτουργούς του κράτους που θα επωμιστούν την εφαρμογή του Αναθεωρημένου ΕΚΧ. Για την αποφυγή τέτοιας σύγχυσης, αν τελικά παραμείνουν οι μη κυρούμενες διατάξεις μέσα στο ελληνόγλωσσο κείμενο, καλό θα είναι να προστεθεί δίπλα στην κάθε μία η ένδειξη «μη κυρούμενη διάταξη». Περαιτέρω, η ΕΕΔΑ κρίνει ότι η Πολιτεία οφείλει να επιδείξει ιδιαίτερη προσοχή στην ακριβή απόδοση των όρων του συμβατικού κειμένου στην ελληνική γλώσσα, ώστε να αποφευχθούν παρανοήσεις του από τους μελλοντικούς εφαρμοστές του (τη Βουλή, τη διοίκηση, τα δικαστήρια). Παρατηρείται, λ.χ., ότι ο όρος “undertake” μεταφράζεται ως «αναλαμβάνω», ενώ θα ήταν ακριβέστερη η απόδοση ως «αναλαμβάνω την υποχρέωση να ...». Επιπλέον, σημειώνεται ότι το Κράτος θα έπρεπε να αναφέρεται ως «Κράτος Μέρος» αντί του «Μέρος», προς αποφυγή παρερμηνειών με τα «Μέρη» στα οποία κατανέμονται οι ουσιαστικές διατάξεις του Χάρτη.

Σύνοψη των παρατηρήσεων της ΕΕΔΑ

Η ΕΕΔΑ, ανακεφαλαιώνοντας τις προηγηθείσες παρατηρήσεις της, :

1. Χαιρετίζει την απόφαση της Πολιτείας να επικυρώσει τον Αναθεωρημένο ΕΚΧ.
2. Θεωρεί ότι η επιφύλαξη του άρθρου 5 σχετικά με το συνδικαλιστικό δικαίωμα του στρατιωτικού προσωπικού των ενόπλων δυνάμεων δεν αντιβαίνει στο πνεύμα και το γράμμα του άρθρου και τη νομολογία της ΕΕΚΔ (ανωτέρω, υπό 11).
3. Προτείνει την αποδοχή του άρθρου 6 στο σύνολό του, συνοδεία επιφύλαξης για τη σχέση της παρ. 4 με το ισχύον ελληνικό δίκαιο (ανωτέρω, υπό 7).
4. Προτείνει την αποδοχή του άρθρου 24 υπό το πρίσμα της μεταβολής του καθεστώτος απόλυσης (ανωτέρω, υπό 8).

5. Προτείνει την αποδοχή της παρ. 3 του άρθρου 27, υπό το φως του άρθρου 4 του Ν. 3488/2006 και του άρθρου 14 Ν. 1483/1984 (ανωτέρω, υπό 9).
6. Προτείνει την αποδοχή των διατάξεων του άρθρου 3 παρ. 4, του άρθρου 19 παρ. 12 και του άρθρου 31, δεδομένου ότι οι απορρέουσες υποχρεώσεις εκπληρώνονται με την υιοθέτηση μέτρων σημαντικών για την προστασία των ευπαθών ομάδων και τη διευκόλυνση της άσκησης των εν λόγω δικαιωμάτων από αυτές, χωρίς να συνεπάγονται υποχρεωτικά κόστος (ανωτέρω, υπό 10).
7. Προτείνει την αναδιατύπωση της τελευταίας παραγράφου του γενικού μέρους της αιτιολογικής έκθεσης, ώστε να καθίσταται σαφέστερη και αδιαμφισβήτητη η υπερνομοθετική ισχύς της κυρούμενης σύμβασης κατά το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος (ανωτέρω, υπό 12).
8. Προτείνει στην Πολιτεία να προβεί στην απαραίτητη δήλωση, ώστε να αναγνωρίσει το δικαίωμα υποβολής συλλογικών καταγγελιών ενώπιον της ΕΕΚΔ στις εθνικές ΜΚΟ, οι οποίες είναι αντιπροσωπευτικές και ιδιαίτερα αρμόδιες στα θέματα που ρυθμίζει ο Αναθεωρημένος ΕΚΧ (ανωτέρω, υπό 13).
9. Εφιστά την προσοχή της Πολιτείας στη σωστότερη νομοτεχνική δομή του νόμου και στη σωστή μετάφραση, στην ελληνική γλώσσα, του κειμένου του Αναθεωρημένου ΕΚΧ (ανωτέρω, υπό 14).
10. Καλεί την Πολιτεία, αμέσως μετά την έγκριση του κυρωτικού νόμου από τη Βουλή, να συνεργαστεί με την Εκτελεστική Γραμματεία της ΕΕΚΔ για την έκδοση του Χάρτη στην ελληνική γλώσσα στη σειρά των εκδόσεων που το Συμβούλιο της Ευρώπης απευθύνει στο ευρύ κοινό, να αναλάβει δράση διάδοσης του εντύπου αυτού στο ελληνικό κοινό και, ευρύτερα, να ευαισθητοποιήσει στις ρυθμίσεις του Χάρτη και στη νομολογία της ΕΕΚΔ τους εξειδικευμένους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που η αρμοδιότητά τους εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Αναθεωρημένου ΕΚΧ.

Αθήνα, 10 Ιουνίου 2010